

Framtidens äldreomsorg

Förebyggande insatser, boendeformer, serviceinsatser och alternativa lösningar i Vansbro kommun

Dokumentnamn Framtidens äldreomsorg	Dokumenttyp Plan	Fastställt 2020-09-29	Beslutsinstans Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig Socialchef	Version I	Senast reviderad -	Giltig till

Innehåll

1	Inledning	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Syfte	5
1.3	Genomförande	5
2	Äldreomsorgen i Vansbro idag	5
2.1	Lagar och nationella styrdokument	5
2.1.1	Lagar	5
2.1.2	Nationella styrdokument	6
2.2	Kommunens styrdokument	7
2.2.1	Strategiska kommunövergripande mål	7
2.2.2	Nämndsmål socialt stöd och omsorg	8
2.2.3	Indikatorer	9
2.2.4	Service-deklarationer	9
2.2.5	Värdegrund	9
2.2.6	Utredning Trygghetsbostäder och särskilda boenden för äldre i Vansbro kommun	9
2.3	Äldreomsorgen i Vansbro idag	10
2.3.1	Myndighetsutövning	10
2.3.2	Särskilt boende	10
2.3.3	Ordinärt boende	11
2.3.4	Dagverksamhet	11
2.3.5	Växelvård och avlastning	11
2.3.6	Fixartjänster	11
2.3.7	Förebyggande insatser	11
2.3.8	Anhörigstöd	11
2.3.9	Träffpunkter	12
2.4	Befolkningsutveckling och kostnadsutveckling	12
2.4.1	Befolkningsutveckling	12
2.4.2	Beräkning av platsbehov i vård- och omsorgsboende samt behov av insatser i ordinärt boende	13
2.4.3	Förväntad kostnadsutveckling	14
2.5	Dialog med organisationer och medborgare	14
2.5.1	Metod	14
2.5.2	Resultat	14
2.5.3	Slutsatser	15
3	Förslag från styrgruppen om framtidens äldreomsorg	16
3.1	Kvalitetsaspekter inom vård och omsorg	16
3.2	Förebyggande, hälsobefrämjande och rehabiliterande insatser	17

3.3	Serviceinsatser	18
3.4	Boendeformer	18
3.5	Användning av välfärdsteknologi	20
4	Sammanfattande slutsatser	20

1 Inledning

Denna plan för framtidens äldreomsorg riktar sig till medborgare, politiker och personal i Vansbro kommun.

Planen för framtidens äldreomsorg ska:

- Ses som en vägledning för kommunens planerings- och utvecklingsarbete i frågor som rör äldreområdet. Det årliga strategi och budgetarbetet ska ske med utgångspunkt från inriktningen i planen.
- Planen redogör för nutida och bedömda framtida behov och förutsättningar samt pekar på utvecklingsområden och vad som bör göras.
- Planen är en angelägenhet för hela den kommunala förvaltningen och i det strategiska arbetet inom kommunen.
- Planen ska följas upp och revideras vid varje ny mandatperiod i dialog med berörda intresseföreningar.

1.1 Bakgrund

Kommunstyrelsen, KS, har tillsatt en styrgrupp bestående av sex ledamöter, med uppgift att ta fram ett förslag till "Lokal kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre". Styrgruppen har under arbetets gång ändrat namnet till "Framtidens äldreomsorg". Utifrån omvärldsförändringar med bland annat ett ökat antal äldre är det av vikt att utveckla äldreomsorgen för att motsvara och möta framtida krav.

Den nationella utvecklingsplanen, som är den plan som finns för äldreomsorgen på nationell nivå för vård och omsorg om äldre,¹ fokuserar på sex utvecklingsområden:

1. Bättre vård och omsorg om de mest sjuka
2. Trygghet i boendet
3. Den sociala omsorgen
4. Nationell likvärdighet och lokal utveckling
5. Förebyggande arbete
6. Personal

På nationell nivå är det Den nationella utvecklingsplanen som ska ligga till grund för allt arbete med den kommunala äldreomsorgen.

Äldreplanen, framtidens äldreomsorg består av två delar. Den första delen ansvarar förvaltningen för. I denna del presenteras bakgrundsfakta såsom lagar, nationella styrdokument, nationella mål för äldrepolitiken, aktuell forskning samt lokala styrdokument. Dessutom redovisas hur verksamheten i Vansbro fungerar och är organiserad idag.

¹ (SOU 2017:21)

För den andra delen ansvarar kommunstyrelsen och utsedd styrgrupp. Styrgruppens arbete ska utgå från den politiska viljeinriktningen, kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt nuläges- och omvärldsbevakning.

1.2 Syfte

Styrgruppen ska enligt KS beslut² fokusera på områden som:

- Kvalitetsaspekter inom vård och omsorg
- Förebyggande, hälsobefrämjande och rehabiliterande insatser
- Serviceinsatser
- Översyn av boendeformer
- Användning av välfärdsteknologi

Kommunfullmäktige, KF, har fastställt ett strategiskt mål som utgör grunden för äldreplanen: *Vansbro kommun ska vara en attraktiv och trygg kommun, där medborgare och kunder är nöjda med kommunens verksamhet. En plan för framtidens äldreomsorg*, ska hjälpa kommunfullmäktige att nå det målet.

1.3 Genomförande

Styrgruppens arbete har genomförts under våren 2020 genom ordinära sammanträden samt digitala sammanträden på grund av aktuell situation med Coronapandemi. I uppdraget med att arbeta fram en plan för äldreomsorgen ingick att genomföra en medborgardialog. Med anledning av Coronapandemin har detta ej gått att genomföra. Däremot har berörda föreningar och organisationer getts möjlighet att skriftligt lämna synpunkter på en framtida äldreomsorg i Vansbro kommun.

Nationella styrdokument, forskningsrapporter samt goda exempel från andra kommuner har legat till grund för styrgruppens arbete.

2 Äldreomsorgen i Vansbro idag

2.1 Lagar och nationella styrdokument

Hur äldreomsorg ska bedrivas styrs av lagar och nationella styrdokument.

2.1.1 Lagar

Här presenteras ett urval av lagar och förordningar som styr äldreomsorgen

- Socialtjänstlagen (SoL, 2001:453)
- Hälsa- och sjukvårdslagen (HSL, 2017:30)
- Patientsäkerhetslagen (PSL, 2010:659)

² KS § 182, Ärende KS 2019/898

- Lag (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.
- Lag om (1997:736) om färdtjänst
- Lag (1997:735) om riksfärdtjänst
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387) LSS

Socialtjänstlagen, SoL, är den lagstiftning som anger kommunens ansvar för äldreomsorgen. SoL är en ramlag. Ramlag innebär att det är vissa ramar som styr men att kommunen inom dessa ramar kan utforma äldreomsorgen utifrån sina förutsättningar och ambitioner. Kommunen har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialtjänstens omsorg om äldre ska syfta till att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

Vidare säger SoL:

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. I Vansbro kommun utgör kommunstyrelsen socialnämnd.

Socialnämnden ska verka för att äldre människor erbjuds goda bostäder och ska därutöver erbjuda, dem som behöver, stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service, som till exempel matdistribution och hjälp att handla.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Kommunen kan även inrätta särskilda boendeformer för äldre människor som främst behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service och som därutöver har behov av att bryta oönskad isolering.

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med regionen samt andra samhällsorgan och organisationer.

Hälso- och sjukvårdslagen säger bland annat när det gäller kommunens ansvar att kommunen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i SoL.

2.1.2 Nationella styrdokument

Här presenteras ett urval av nationella styrdokument som kommer att påverka planeringen av framtidens äldreomsorg.

- Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer (SOU 2017:21, se sid 4)
- Effektiv vård (SOU 2016:2)

- God och nära vård - En gemensam färdplan och målbild (SOU 2017:53)
- Ny lag om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård (prop 2016/17:106)
- Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom.
- Nationell strategi för demenssjukdom. Underlag och förslag till plan för prioriterade insatser till år 2022.
- Nationella mål för funktionshindropolitiken (prop 2016/17:188)
- Bostäder att bo kvar i SOU 2015:85)
- Förutsättningar för vissa särskilda boendeformer för äldre, DS 2017:68
- Förenklat beslutsfattande och särskilda boendeformer för äldre, Ds 2017:12

De kommande åren står svensk vård och omsorg inför behov av strukturella förändringar till följd av den demografiska och den tekniska utvecklingen. Nationella analyser uttrycker en enighet i detta. Socialtjänsten behöver arbeta mer förebyggande och bli bättre på att hantera äldres oro och otrygghet. Äldre kvinnor och män som är sjuka behöver mötas av en äldreomsorg som är bättre integrerad med hälso- och sjukvården.

Eftersom andelen äldre i de äldsta åldersgrupperna ökar, kommer behovet av hälso- och sjukvård och omsorg att öka. Socialstyrelsen konstaterar i sin lägesrapport 2018 att det krävs att både hälso- och sjukvården och omsorgen kan anpassa sig till att möta behoven för denna växande befolkningsgrupp³. En viktig del i det är att säkerställa att vården och omsorgen är anpassad efter individens olika behov och att de äldre ges möjligheten att vara aktiva och delaktiga i sin egen vård och omsorg. Trenden är att allt fler ges insatser i det ordinära boendet. Det betyder att fler kvinnor och män med större behov av vård och omsorg bor kvar i det ordinära boendet. Det har fått effekter på utvecklingen och omfattningen av den kommunala hemsjukvården.

2.2 Kommunens styrdokument

Kommunerna ska utifrån lagar och förordningar samt andra nationella styrdokument upprätta egna styrdokument som antas och beslutas av Kommunfullmäktige.

Vansbro kommun har ett antal styrdokument som rör äldreomsorgen och redovisas nedan.

2.2.1 Strategiska kommunövergripande mål

Kommunfullmäktiges strategiska mål 2020–22⁴, är indelade i fyra olika områden i syfte att skapa balans i styrning, dessutom har Agenda 2030 inarbetats i de strategiska målen, ett utvecklingsarbete ska ske löpande.

Följande strategiska mål finns:

³ Vård och omsorg om äldre, lägesrapport 2018

⁴ KS 2019/363

Vansbro kommun är en attraktiv och trygg kommun, där medborgare och kunder är nöjda med kommunens verksamhet.

Vansbro kommun skapar förutsättningar för en hållbar och positiv utveckling.

Vansbro kommun är en attraktiv arbetsgivare där medarbetarna känner engagemang och arbetsglädje.

Vansbro kommun har en hållbar ekonomi.

2.2.2 Nämndsmål socialt stöd och omsorg

Socialt stöd och omsorg har ett antal nämndsmål som bygger på de strategiska målen. Dessa återfinns i nämndsplan⁵ 2020. Nämndsmål är viktiga utifrån vikten att följa upp och utvärdera verksamheten.

Nedan redovisas nämndsmål med koppling till äldreomsorgen:

Vansbro kommun är en attraktiv och trygg kommun, där medborgare och kunder är nöjda med kommunens verksamhet.

Kommunen ger god service och gott bemötande och är tydlig med vad kommunen kan erbjuda. Det är viktigt att det finns en öppen och aktiv dialog med kunder och medborgare där dessa ges möjlighet att vara med och påverka.

- *Äldre och personer med funktionsnedsättning tillförsäkras jämlikhet, delaktighet, och inflytande.*
- *Brukarna ska vara nöjda eller mycket nöjda med hemtjänst och särskilt boende.*
- *Medborgaren är nöjd med verksamhetens bemötande*
- *Genom ett systematiskt kvalitetsarbete utveckla verksamheten på alla nivåer*

Vansbro kommun skapar förutsättningar för en hållbar och positiv utveckling.

Kommunen verkar för bra infrastruktur och goda kommunikationer. Samverkan med andra aktörer är viktig för att få ett rikt fritids- och kulturliv samt utveckling av besöksnäringen. Kommunen har under de senaste åren haft ett gott näringslivsklimat och hade vid senaste mätningen bäst resultat i Dalarna. Det är viktigt för utvecklingen i kommunen att ha ett bra näringslivsklimat. Ett arbete med långsiktig hållbarhet ska ske i hela kommunen och innefatta ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

- *Människors arbetsförmåga, resurser och möjligheter till egen försörjning ska främjas och utvecklas.*
- *Ta tillvara digitaliseringens möjligheter.*

Vansbro kommun är en attraktiv arbetsgivare där medarbetarna känner engagemang och arbetsglädje.

Arbetsplatser ska kännetecknas av tydliga mål och delaktighet i målarbetet. Ge alla medarbetare möjlighet till inflytande och påverkan på verksamhetens utveckling och resultat. De anställda ska ges möjlighet att utvecklas i arbetet.

⁵ Nämndsplan 2019 KS 2018/826

- *Hållbart medarbetarengagemang*
- *Verksamheten bidrar till en låg sjukfrånvaro*

2.2.3 Indikatorer

Ett antal indikatorer finns för samtliga nämndsmål. Indikatorer används för att kunna mäta och jämföra verksamhet under verksamhetsåret eller i samband med verksamhetsuppföljning årsvis. Indikatorerna innebär att måluppfyllelsen för nämndsmålen ska mätas till exempel genom egna mätningar eller framtagande av statistik. Även nationella brukarundersökningar används av förvaltningen i uppföljningen.

2.2.4 Servicedeklarationer

Det finns servicedeklarationer för särskilt boende och hemtjänst. Servicedeklarationerna är från år 2009. Servicedeklarationerna finns för att den enskilde brukaren ska veta vad man kan förvänta sig av ett särskilt boende respektive en hemtjänstinsats.

2.2.5 Värdegrund

I servicedeklarationerna redovisas också äldreomsorgens värdegrund som lyder:

- Att alla människor har lika värde och får ett individuellt och mänskligt bemötande utifrån sin egen livssituation.
- Respekt för människors självbestämmanderätt och integritet samt ge ett stöd som bidrar till att de människor som så önskar, kan leva och bo i sin hemmiljö.
- Helhetssyn där alla delar av människans livssituation måste fungera och vara samspelta för att nå en god livskvalitet.

Värdegrunden antogs år 2007.

2.2.6 Utredning Trygghetsbostäder och särskilda boenden för äldre i Vansbro kommun

En utredning gjordes 2017 angående behovet av trygghetsbostäder och särskilda bostäder. Utredningen gjordes av förvaltningschef för Socialt stöd och omsorg. Kommunfullmäktige beslutade 2017-12-11 ⁶ att "Vansbro kommun får inrätta och driva trygghetsbostäder".

I utredningen definieras olika former av boendeformer:

- **Ordinärt boende:** Eget boende i hemmiljö. Alla boenden som ej omfattas av sÄrlagstiftning⁷.
- **Seniorbostäder:** Samlingsbegrepp för alla bostäder som är avsedda för personer över en viss ålder. Bostäderna omfattas ej av sÄrlagstiftning.

⁶ KF § 117, Ärende KS 2017/968

⁷ SÄrlagstiftning innebär lagstiftning avsedd för specifika grupper, personer eller företeelser.

Boendeformen ska ge möjlighet till gemensam social samvaro. Tillgänglighetsnivån kan variera i denna form av bostäder.

- **Trygghetsbostäder:** En form av bostäder för äldre som känner sig oroliga, otrygga och/eller socialt isolerade. Gemensamhetslokal ska finnas med möjlighet att inta gemensamma måltider, närhet till personal som en gemensam resurs under vissa angivna tider. Tillgänglighetsnivån bör vara mycket god vilket innebär möjlighet att bo kvar länge.
- **Vård- och omsorgsboende:** (Särskilt boende) Boendeform som omfattas av rätten till bistånd enligt SoL. Boendet erbjuder service, personlig omvårdnad och hemsjukvård dygnet runt. Boendet kräver en biståndsprövning.

Seniorbostäder och trygghetsbostäder kan byggas, ägas och förvaltas av vilken entreprenör som helst, och behöver inte nödvändigtvis drivas i kommunal regi. Detta skapar möjligheter för marknaden att bygga enligt efterfrågan.

Utredningen presenterar en handlingsplan med ett antal konkreta åtgärder som bedöms skapa förutsättningar för att tillgodose behovet av bra bostäder för äldre.

Utredningen är fortsatt aktuell och ska ligga till grund för framtida arbete.

2.3 Äldreomsorgen i Vansbro idag

Äldreomsorgen i Vansbro kommun organiseras inom Socialt stöd och omsorg.

2.3.1 Myndighetsutövning

Biståndshandläggare organiseras inom Socialt stöd och omsorg. Antalet årsarbetare är 3,0 riktade mot äldreomsorgen.

Biståndshandläggare gör utredning och bedömer behov hos personer som ansöker om hjälp och stöd.

Ett utvecklingsarbete pågår inom enheten, bland annat är nya riktlinjer för handläggning är på gång och förväntas vara klara under år 2020. Riktlinjerna innebär ett enhetligt synsätt vid bedömning av behov och insats. Riktlinjerna innebär också att det kommer att vara tydligare än idag vad som ingår i olika behovsbedömda insatser det vill säga det kommer att framgå vilka insatser som erbjuds och är möjliga att erhålla.

2.3.2 Särskilt boende

Idag finns särskilt boende på tre ställen:

- Söderåsen, 42 platser, alla demens platser
- Bäckaskog, 38 platser, särskilt boende
10 korttidsplatser från och med maj 2020
- Bergheden, entreprenad, för närvarande 16 platser.

Detta innebär totalt 96 platser samt 10 korttidsplatser.

Söderåsen särskilda boende är idag ett renodlat boende för personer med demenssjukdom. Vid biståndsbedömning "stys" personer med demenssjukdom till Söderåsen. På övriga boenden samt inom hemtjänsten finns också personer med demenssjukdom.

2.3.3 Ordinärt boende

Totalt idag, april 2020, finns 220 brukare i kommunen med behov av hemtjänst.

- Vansbro 88
- Dala-Järna 92
- Nås 40
- Äppelbo 17 (entreprenad)

Av dessa har 176 brukare även nattinsatser som utförs av kommunens särskilda nattpatrull.

Kommunen har inte inrättat något demensteam beroende på att man inte funnit någon bra modell för hur man kan arbeta i en geografiskt omfattande kommun som Vansbro. Däremot försöker man inom hemtjänsten minimera antalet personer som besöker personer med demenssjukdom, det vill säga man har en högre personalkontinuitet. Förvaltningen har en ambition att fortbilda personal i kunskap om demens.

2.3.4 Dagverksamhet

Dagverksamhet för personer med demenssjukdom finns idag. Hit kommer personer som bor i det egna hemmet och där dagverksamheten blir en avlastning även för anhöriga. Dagverksamheten är biståndsbedömd och öppen vissa dagar.

2.3.5 Växelvård och avlastning

Möjlighet till växelvård och avlastning finns idag på korttidsavdelning på Bäckaskog. Insatsen är biståndsbedömd.

2.3.6 Fixartjänster

Fixartjänst, såsom FixarMalte finns inte och har aldrig funnits i Vansbro. Diskussion har funnits om ett eventuellt inrättande men i dagsläget bedöms behovet i kommunen som oklart.

2.3.7 Förebyggande insatser

Vansbro kommun, via biståndshandläggare, erbjuder alla invånare som fyller 80 år ett möte där information ges om kommunens äldreomsorg. Biståndshandläggare tar kontakt med samtliga och erbjuder ett möte.

2.3.8 Anhörigstöd

Anhörigstödsverksamhet finns idag. De som vårdar anhöriga kan få stöd, råd och avlastning genom kommunens anhörigstöd. Vansbro kommun erbjuder den som

vårdar/hjälper en anhörig upp till tio timmars kostnadsfri avlösning i hemmet varje månad. Avlösningen syftar till att den som vårdar/hjälper en anhörig ska kunna komma ifrån en liten stund, för att exempelvis gå till frisören, handla, gå på någon aktivitet eller bara vara för sig själv en stund.

Personal från hemtjänsten utför insatsen. Insatsen är behovsprövad.

2.3.9 Träffpunkter

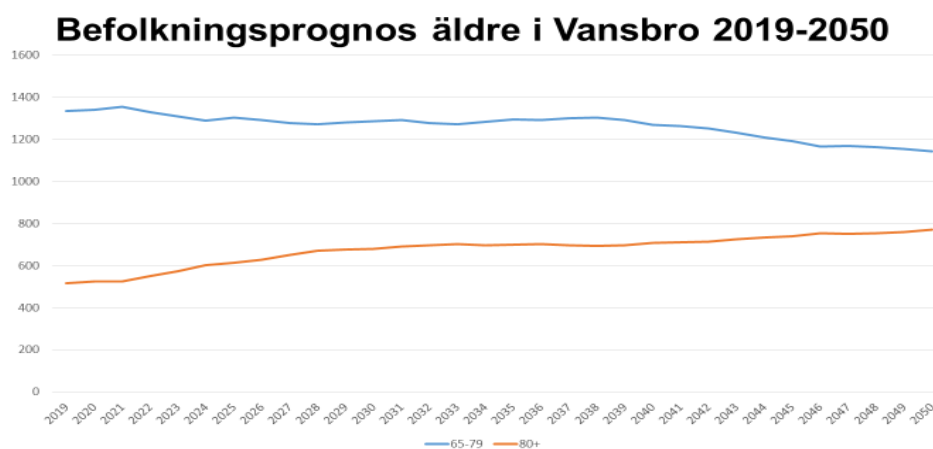
Träffpunkt finns idag i Äppelbo på boende som drivs av entreprenör och är öppet två dagar/vecka. Tidigare har träffpunkter också funnits i Dala-Järna och Nås. I Vansbro har det ej funnits lämplig lokal. Träffpunkt är en insats utan bistånd dit alla är välkomna.

Vansbro kommun arrangerar tillsammans med Svenska kyrkan i församlingens församlingsgård, Träffpunkt Utsikten. Där arrangeras som exempel gemensamt fika och tematräffar för anhöriga.

2.4 Befolkningsutveckling och kostnadsutveckling

2.4.1 Befolkningsutveckling

Befolkningen i Vansbro beräknas minska enligt befolkningsprognos beräknad fram till år 2050, detta gäller även gruppen 65 år och äldre. Däremot kommer antalet individer 80 år och äldre att öka under motsvarande period. Trenden med en allt äldre befolkning gäller för hela landet.

vansbro.se

Bild 1. Befolkningsprognos äldre. Källa Kommunkontoret

2.4.2 Beräkning av platsbehov i vård- och omsorgsboende samt behov av insatser i ordinärt boende

Vansbro kommun ligger högre än riket, jämförbara kommuner och kommuner i Dalarna när det gäller personer som bor i särskilt boende och lägre när det gäller hemtjänst i ordinärt boende.

Nedanstående tabell visar andelen i procent i särskilt boende respektive hemtjänst.

	Särskilt boende	Hemtjänst
Vansbro		
65-79	1,50	3,40
80+	14,60	18,40
Dalarna		
65-79	1,10	3,00
80+	11,70	23,80
Riket		
65-79	1,20	3,30
80+	12,40	22,90

Bild 2. Källa Kommunkontoret

Om Vansbro i fortsättningen ska ha samma andel individer i särskilt boende som nu så måste antalet platser utökas.

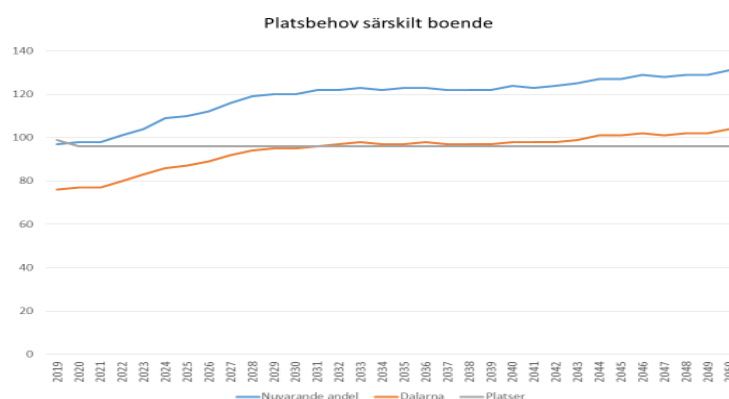

Bild 3. Platsbehov särskilt boende. Källa kommunkontoret

Om antalet platser skulle motsvara genomsnittet i Dalarna så skulle Vansbro klara behoven med nuvarande antal platser det vill säga inte behöva utöka antalet platser. Behovet kommer då att uppvägas med en utökad hemtjänst.

2.4.3 Förväntad kostnadsutveckling

I kommunens strategiska plan 2020–2022 anges: *”Befolkningens ålderssammansättning och dess utveckling har stor betydelse för kommunernas kostnader. Verksamheter för barn, unga och gamla kostar mycket. Åren 2000 – 2012 låg det beräknade kostnadsökningar från det demografiska trycket på 0,5 procent per år i genomsnitt. Därefter växades det upp rejält och förväntas ligga kring 1,1 procent åren 2019 – 2022.”*

2.5 Dialog med organisationer och medborgare

2.5.1 Metod

I det ursprungliga uppdraget ingick att genomföra en medborgardialog. Med anledning av Coronapandemin och dess begränsningar har detta ej gått att genomföra. Däremot har berörda föreningar och organisationer getts möjlighet att skriftligt lämna synpunkter på en framtida äldreomsorg i Vansbro kommun. Fem föreningar/organisationer har lämnat synpunkter och dessa är:

- SPF Seniorerna Fyrklövern Vansbro
- PRO i Vansbro kommun
- Föreningen Ja Järna
- Hjärt-lungföreningen i Västerdalarna
- Vansbro demensförening

Svarstiden var från början relativt kort men har förlängts mot bakgrund av styrgruppens önskan att få in många synpunkter. Frågeunderlaget har byggt på det ursprungliga uppdragets frågeställningar.

Styrgruppen avser att inför en revidering av planen genomföra en medborgardialog där samtliga kommunmedborgare kommer att ha möjlighet att lämna synpunkter.

2.5.2 Resultat

Nedan följer en sammanställning av inkomna synpunkter utifrån givna frågeställningar.

- **Kvalitetsaspekter inom vård och omsorg**
Äldreomsorgen ska ha en hög, bästa tänkbara, kvalitet. Minst den kvalitet som lagstiftningen föreskriver. Kvalitet utöver detta är givetvis bra. Förståelse och kunskap om anhörigas situation är en viktig kvalitetsaspekt. Personal ska vara utbildad och ha den kompetens som krävs.
- **Förebyggande, hälsobefrämjande och rehabiliterande insatser**
Den bästa förebyggande verksamheten utgörs av ett blandat utbud av olika aktiviteter. Ett större ekonomiskt bidrag till pensionärsorganisationerna kan innebära förebyggande insatser och långsiktigt mindre insatser av kommunen. Större samverkan mellan kommun och region kan befrämja hälsan hos äldre. Viktigt med en likvärdig vård inklusive rehabiliterande insatser för alla äldre

oavsett bostadsort i kommunen. Viktigt med gemensamma utrymmen på äldreboendena som även de som bor hemma med hemtjänst kan nyttja. Möjlighet till utevistelse mycket viktigt. Personer med kognitiv svikt/demensliknande symptom ska utredas, diagnostiseras och behandlas.

- **Serviceinsatser**

Vansbro kommun ska finnas till för de äldre som inte längre har hälsan och till exempel orkar handla själva. Maten som levereras till boenden och inom hemtjänsten ska vara anpassad till äldre och ej till skolbarn. Servicen ska vara utbyggd så att det är möjligt att bo kvar hemma längre. Det är viktigt att den som har hemtjänst inte behöver träffa så många olika personer, max 4–6 personer. Den enskilde måste få ett stort inflytande över vad man vill ha hjälp med.

- **Boendeformer**

Det ska finnas alla former av boenden som ska utformas efter behov och erbjuda trygghet och trivsel. Seniorboende, trygghetsboende, särskilt boende och korttidsboende. Varje boendeform ska erbjuda ett mervärde som ökar personens trygghet, trivsel och omvårdnad. Trivsel och hemtrevnad ska vara ledstjärna. Ensamhet ska undvikas. Boende för personer med kognitiv svikt/demenssjukdom ska ha en minimibemanning. Det ska finnas korttidsplatser så att anhöriga ska få möjlighet till vila och återhämtning. Äldreboende ska finnas i samtliga kommundelar.

- **Användning av välfärdsteknologi**

Digital teknik ska användas där det är möjligt men enbart om det inte innebär ett större utanförskap. Man ska använda den teknik som gynnar den enskilde. Den nya välfärdsteknologin kan användas som redskap för att skapa en tillvaro för individen och anhöriga som ger en ökad livskvalitet.

- **Övriga synpunkter som inkommit**

Flera av de synpunkter som inkommit handlar om att svarstiden varit för kort. Synpunkter finns om att den äldreomsorg som bedrivs idag fungerar bra men kan göras bättre. Viktigt att ta vara på det goda som redan finns. Angående äldreboenden så har många synpunkter inkommit angående vilka boenden som ska finnas och var de ska vara belägna. Det har också framkommit synpunkter om att vissa organisationer förutsätter delaktighet och insyn i det fortsatta arbetet och önskar vara knutna till styrgruppen. Många synpunkter framkommer om vikten av att samtliga kommundelar har den service som kan krävas.

2.5.3 Slutsatser

En slutsats som kan dras är att det finns en stark önskan om delaktighet i det fortsatta arbetet med framtidens äldreomsorg. Det framkommer också i vissa fall ett missnöje med kommunens äldreomsorg framförallt avseende planeringen och lokalisering av framtida boenden samt att alla kommundelar är viktiga. Flera anser att man i dag inte har den delaktighet i planeringen av äldreomsorgen som man önskar.

3 Förslag från styrgruppen om framtidens äldreomsorg

Styrgruppen har genom att ta del av forskning, goda exempel från andra jämförbara kommuner och rapporter fått underlag till sina ställningstaganden om framtidens äldreomsorg. Styrgruppen har också tagit del av och bedömt de åsikter som kommit in från olika organisationer.

Styrgruppens uppfattning är att det finns flera områden som kan utvecklas för att stärka äldres och personer med funktionshinders möjligheter att leva ett självständigt liv och i mindre utsträckning vara beroende av insatser från kommunen. Genom utveckling av verksamheten, strategier och arbetssätt, kan även kommunens ökande kostnader för äldreomsorgen bromsas upp trots att antalet äldre ökar i kommunen.

Utifrån Ks direktiv lämnar styrgruppen följande förslag till utveckling av äldreomsorgen i Vansbro kommun.

3.1 Kvalitetsaspekter inom vård och omsorg

Kvalitet i socialtjänstens verksamheter definieras i 2 kap. 1 § SOSFS 2011:9 på följande sätt: *”att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter om hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.”*

Den som bedriver verksamhet inom socialtjänstens område ska ha kunskap om de för verksamheten relevanta kraven och målen i lagar och andra föreskrifter och som gäller för verksamheten.

Det kvalitetsledningssystem som ska finnas inom verksamheten ska byggas upp så att det kan användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten. Den som bedriver verksamhet kan välja att ställa ytterligare krav på verksamheten genom att sätta egna mål förutsatt att de inte står i strid men författningen.

För att en verksamhet ska kunna klassas som kvalitetssäker måste tjänsterna:

- Bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.
- Utgå från en helhetssyn, är samordnade och präglade av kontinuitet.
- Vara kunskapsbaserade och effektivt utförda.
- Vara tillgängliga.
- Vara trygga och säkra samt präglas av rättssäkerhet i myndighetsutövningen.

För att klara detta ska det systematiska kvalitetsarbetet bedrivas utifrån det kvalitetsledningssystem som förvaltningen har att arbeta utifrån.

Ett utvecklingsarbete är ständigt pågående inom Vansbro kommun när det gäller kvalitetsledningssystem.

Det finns idag servicedeklarationer och en gemensam värdegrund, antagna 2009 respektive 2007. Servicedeklarationer och värdegrund finns i de flesta kommuner. De

som finns i Vansbro idag är "gamla" och bör antingen revideras eller arbetas in i andra styrdokument.

Styrgruppens uppfattning

Styrgruppen bedömer det som mycket viktigt att ett kvalitetsledningssystem finns som är ständigt aktuellt och som används av hela förvaltningen.

Servicedeklarationer och den gemensamma värdegrunden är inaktuella och bör revideras inför varje ny mandatperiod. Styrgruppens uppfattning är att de bör finnas kvar och att de utgör ett viktigt grunddokument för verksamheten.

Styrgruppen poängterar vikten av att all personal i vården har kännedom om kvalitetsarbetet samt om den gemensamma värdegrunden.

För att säkerställa tillgång till personal inom vården bör arbetet göras mer attraktivt. Styrgruppen betonar vikten av att arbetsgivaren uppmuntrar och stödjer personal att vidareutbilda sig och att lägsta utbildningsnivå på sikt ska vara undersköterska.

3.2 Förebyggande, hälsobefrämjande och rehabiliterande insatser

Det förebyggande arbete som sker idag är ett uppsökande möte med alla som fyllt 80 år. Flera vetenskapliga undersökningar visar på vikten av "förebyggande hembesök", där den äldre får berätta om sin levnadshistoria och nuvarande livssituation medicinskt, socialt, ekonomiskt, trygghetsmässigt samt boende. Djupintervjuer i hemmet stärker den äldres tilltro till sin egen förmåga att hantera sin situation. Insatsen är helt i linje med socialtjänstlagens skrivning om inriktning på att frigöra människors egna resurser enligt socialtjänstlagens portalparagraf.

Kommunen erbjuder idag också växelvård och avlastning som är biståndsbedömt och som ger den anhörige möjlighet till avlastning. Anhörigstödet finns för den anhörige och ger möjligheter för anhöriga att orka med vardagen under en längre tid samt ger den enskilde möjlighet att kunna bo kvar hemma längre.

Att vara socialt aktiv och ha en meningsfull uppgift har inte bara betydelse för välbefinnandet, utan minskar också risken att drabbas av psykisk ohälsa och att i förtid kanske utveckla en demenssjukdom. Det är därför angeläget att på olika sätt stimulera tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter.

Styrgruppens uppfattning

Dagverksamhet samt mötespunkter är viktiga i det förebyggande arbetet. Styrgruppens uppfattning är att mötespunkter för alla ska finnas i samtliga kommundelar. Om trygghetsbostäder startas kan mötespunkter finnas i samma lokaler. Mötespunkterna behöver inte drivas av kommunen utan kan med fördel utföras av andra aktörer som till exempel kyrkan eller ideella organisationer. Styrgruppen välkomnar lokala initiativ.

3.3 Serviceinsatser

Med serviceinsatser avses i detta fall till exempel matdistribution, städ, inköp av livsmedel, tvätt mm.

Vansbro kommun har en Näringslivsstrategi⁸ och en Lokal serviceplan⁹ och dessa bägge planer bör samordnas med en förändring gällande utförare av serviceinsatser.

FixarMalte insatser finns ej idag då behovet har bedömts som oklart.

Styrgruppens uppfattning

Styrgruppens uppfattning är att ideella och privata initiativ ska uppmuntras vad gäller olika serviceinsatser.

Styrgruppen anser att en utredning bör göras som tydliggör vilka behov som finns samt vilka ekonomiska effekter som kan uppnås gällande andra utförare av serviceinsatser.

Styrgruppen anser vidare att Fixartjänster kan innebära att den enskilde kan klara sig längre i det egna hemmet och att funktionen bör utredas av förvaltningen och om möjligt införas. Om Fixartjänsten införs kan samarbete med Aktivitetscentrum vara tänkbart.

3.4 Boendeformer

Bostadsfrågan är den absolut viktigaste frågan för att möjliggöra ett så självständigt liv som möjligt för de äldre. Många äldre bor idag i bostäder som inte är anpassade för personer med funktionsnedsättning det vill säga som har svårt att fysiskt klara vissa göromål. Dels handlar det om boende i villor på landsbygden dels handlar det om lägenheter med avsaknad av till exempel hiss. Ofta är det ekonomiska skäl som utgör hinder för den äldre att välja ny bostad samt avsaknaden av attraktiva boendalternativ. Att flytta från en egen skuldfri bostad till dyrare alternativ innebär en kraftigt ökad boendekostnad.

Det är möjligt att förebygga kostnadsökningen som är relaterad till att kommunens befolkning blir allt äldre, främst genom att tillskapa boende med god tillgänglighet. Den stora ökningen av andelen ålderspensionärer är en stor utmaning för kommunen. Redan idag är mer än var fjärde invånare i Vansbro kommun över 65 år. Om 20 år kommer var tredje invånare i kommunen att vara över 65 år om nuvarande utveckling fortsätter.

År 2018 hade 14,60 % av befolkningen insatser i särskilt boende och 18,40 % insatser i ordinärt boende. Jämfört med riket och Dalarnas län så är det fler personer som är beviljade särskilt boende i Vansbro. När det gäller andel i befolkningen med hemtjänst så är det betydligt färre som har en insats i Vansbro än i Dalarna och riket i övrigt. Detta är intressanta siffror som väcker frågor om varför flera i Vansbro har behov av särskilt boende än andra kommuner. Beror det på en befolkning med större behov, beror det på en annorlunda behovsbedömning eller beror det på att tillgången på platser är god? Detsamma gäller varför det är färre personer som har insatser i ordinärt

⁸ Näringslivsstrategi för Vansbro kommun 2020–2024 KF § 5, KS 2020/10

⁹ KS § 47, KS 2019/207

boende det vill säga hemtjänst? Konstateras kan att Vansbro har en annorlunda fördelning mellan särskilt boende och hemtjänst än andra kommuner.

I Vansbro finns idag särskilt boende samt insatser i ordinärt boende, hemtjänst. I KF beslut 2017¹⁰ beslutar KF att Vansbro kommun får inrätta och driva trygghetsbostäder. Möjlighet till detta finns i både Nås och Dala-Järna men inga beslut finns ännu. Positivt med trygghetsboende är att det också kan utgöra mötesplats för äldre i kommunen.

Styrgruppens uppfattning

Styrgruppen anser att det antal särskilda boendeplatser som ska finnas ska anpassas utifrån beräknad efterfrågan i framtiden. Särskilda boenden ska också utformas för att kunna möta behov av äldre personer som omfattas av LSS¹¹ och säkerställa att kunskap finns inom området. Idag pågår ett arbete inom förvaltningen som innebär att Söderåsen ska stängas inom en snar framtid och antalet platser på Bäckaskog ska utökas. Det totala antalet platser blir oförändrat i och med denna omflyttning. I Äppelbo finns Bergheden som drivs privat. Förvaltningen har nyligen fått uppdraget att utreda möjligheten att utöka antalet platser i Äppelbo.

En rad olika faktorer påverkar behovet av antalet särskilda boendeplatser i framtiden. Förutom antalet äldre så är även tillgången på andra former av bostäder såsom trygghetsbostäder och ett lägenhetsbestånd som är anpassat för funktionshindrade och som möjliggör längre kvarboende hemma.

Kommunen måste enligt lag verkställa ett beslut om särskilt boende inom tre månader, klarar inte kommunen detta kan det medföra viten till staten. Kommunen måste också enligt lag ta hem medicinskt färdigbehandlade från lasarett inom en kort tid. Klarar kommunen inte detta så uppstår kostnader i form av betalning för medicinskt färdigbehandlade till regionen.

Frågan om behovet av antalet platser är en fråga som måste avgöras i den politiska församlingen i samband med att beslut tas om stängning av Söderåsen och utbyggnad av Bäckaskog.

Styrgruppen för framtidens äldreomsorg anser att antalet platser inom särskilt boende ska ligga på en nivå motsvarande jämförbara kommuner och kommuner i Dalarna samt riket enligt tillgänglig statistik. Antalet platser ska också vara knutna till ett bedömt behov utifrån den befolkningsstatistik som finns. Styrgruppen anser dock att en uppstart av trygghetsplatser bör prioriteras. Styrgruppen anser även att någon boendeform ska finnas i alla kommundelar.

Styrgruppen uttrycker också en positiv inställning till ideella och privata initiativ inom äldreomsorgen.

En utveckling av hemtjänsten är nödvändig för att kunna möta framtidens behov. En större flexibilitet både vad gäller biståndsbeslut och utförande av beslutade insatser kan bli nödvändig i syfte att främja individens förmåga till att kunna påverka sin tillvaro.

¹⁰ KF § 117 2017

¹¹ LSS, Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

3.5 Användning av välfärdsteknologi

Välfärdsteknik och digitalt verksamhetsstöd kommer att medföra stora utvecklingsmöjligheter i framtiden. I Vansbro erbjuds idag digital tillsyn nattetid för de vårdtagare som har behov av natttillsyn i hemtjänsten. Detta har fallit väl ut och flera kommer att erbjudas möjligheten.

Om den välfärdsteknologi som finns idag ska kunna utvecklas så krävs också ett väl utbyggt fibernät i kommunen som möjliggör anslutning. Dessutom krävs att flera hushåll är anslutna.

Styrgruppens uppfattning

Styrgruppen ställer sig positiva till olika former av användning av välfärdsteknologi så länge inte den personliga integriteten skadas. Införandet av välfärdsteknologi och teknikutveckling kan innebära en ökad trygghet för den enskilde och det kommer sannolikt även att innebära lägre kostnader för kommunen.

Styrgruppens uppfattning är att förvaltningens uppdrag är att följa utvecklingen inom området och ge förslag till lösningar när dessa finns tillgängliga.

4 Sammanfattande slutsatser

De kommande åren kommer att ställa stora krav på kommuner och regioner. Inom allt snävare ekonomiska ramar ska insatserna till äldre vidareutvecklas, förbättras och göras allt mer flexibla och personligt inrättade. Insatserna måste bli mer flexibla, mer anpassade utifrån den enskildes villkor och önskemål och erbjuda större valfrihet inom olika tjänster. Som exempel kan den enskilde i eget boende inom ramen för den beviljade tiden ges möjlighet att styra över insatsen. Nya boenden som byggs förväntas också möta andra behov än de som finns idag med tanke på att nya generationer äldre har andra krav.

Enligt befolkningsprognosen kommer antalet personer 80 år och äldre att öka. Detta är en nationell utveckling, det vill säga något som Vansbro har gemensamt med de flesta kommuner.

Utveckling av boendeformer, hemtjänst, mötespunkter anhängstöd med mera kommer att vara avgörande för att kunna möta ökande och olika former av behov.

Vansbro kommun har idag en högre andel av befolkningen beviljade insatser i särskilt boende än andra kommuner i Dalarna och riket. När det gäller ordinärt boende, hemtjänst, så är det färre personer med beviljade insatser i Vansbro jämfört med andra kommuner i Dalarna och riket. Detta väcker en rad frågor men konstateras kan att Vansbro har en annorlunda fördelning mellan särskilt boende och hemtjänst än andra kommuner.

Om Vansbro i fortsättningen ska ha samma andel individer i särskilt boende som nu så måste antalet platser utökas.

Förebyggande arbete i syfte att kunna minska behovet av insatser är av stor vikt. Om den enskilde kan bo kvar i det egna hemmet med god levnadsnivå är det positivt för

alla parter. För att detta ska vara möjligt är det viktigt med en politisk tydlighet gentemot förvaltningen.

Mot bakgrund av pågående pandemi är det av största vikt att ta lärdom av det som hänt för att kunna möta framtiden med bättre förutsättningar. Förvaltningen har ett uppdrag att omvärldsbevaka och ta lärdom av vad som händer även i andra kommuner i syfte att erbjuda likvärdig service. Det är viktigt att följa socialstyrelsens direktiv och den av regeringen tillsatta kommissionens analys efter Coronapandemin.

Kompetensförsörjning är en utmaning som kommer att påverka förvaltningens arbete inom kommande år. Målsättningen ska vara att andelen utbildad personal ska öka, till exempel genom certifiering. Personalen gör en ovärderlig insats nu under Coronapandemin och det är viktigt för kommunen att även framgent värdera insatserna. Detta kan ske genom till exempel kommunens arbete med "hälsosamma scheman", bättre planering av verksamheten samt möjlighet till heltider. Stygruppen föreslår att förvaltningen tillsammans med personalorganisationerna tar fram en utvecklingsplan för framtidens personalförsörjning.

Målsättningen är att Vansbro kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare och att arbete inom äldreomsorgen ska vara attraktivt. Detta för att säkerställa och behålla en hög kvalitet inom verksamheten.

Vansbro 2020 07 29

Stygruppen för framtidens äldreomsorg

Anneli Hultgren (C) Sammanställande

Nathalie Larsson- Berglund (KD)

Kurt-Lennart Karlsson (V)

Nall Lars-Göran Andersson (S)

Lovisa Berglund (C)

John Säljgård (LPO)